

Claustra da Mustér – istorgia da la construcziun da l'abazia e da las baselgias claustralas

■ Cuntrari ad auters pass alpins ha il Lucmagn furnà da vegl ennà ina traversada da las Alps pauc privlusa. Cumbain ch'igl era necessari da percurrer valladas d'access che prolungavan il viadi, è il pass già vegnì frequentà durant il temp da bronz. E suenter il declin da l'Imperi roman dueva el daventar in impurtant traject da commerzi tranter la Rezia e l'Italia Superiura sut domini langobard. A la cruschada da la via dal Lucmagn cun la val dal Rain Anterior, sin la spunda sid en in'auztezza da 1100 meters, è sa stabilì vers l'onn 700 il muntg ambulànt francon Sigisbert da la claustra da Luxeuil cun intgins cumpogns da viadi. La cuntrada nunabitada sisum la Surselva sto avair fatg sin ils fundatur da la claustra in'impresion solitaria e deserta – els l'han numnà «Desertina».

Ils edifizis medievals

Or da la cuminanza da muntgs è bainbaud sa sviluppada ina claustra cun reglias benedictinas, la quala è vegnida promovida en il 8avel tschientaner tras grondas donaziuns. Già l'onn 765 sa chattavan a l'ost da la claustra trais baselgias en posiziun parallela: s. Martin, s. Peder e s. Maria. Tut las baselgias èn vegnidas rem-

plazzadas vers l'onn 800 tras edifizis novs. Ina ritga stuccatura carolingica ornascha la nova baselgia da s. Martin a trais apsidas. Parallel tar quella, amunt, sa chattan la chaplutta da s. Peder e la segunda baselgia carolingica, s. Maria, er ella a trais apsidas. Questa famiglia da baselgias ha existì fin la construcziun da la baselgia barocca.

Dapi il 10avel tschientaner ha il convent furnà ina claustra imperiala. Il stadi claustral cumpigliava radund 715 kilometers quadrat. Las possessiuns tanschevan fin en la Lombardia. L'imperator Otto, en viadi sur il Lucmagn, duai esser sa fermà l'onn 965 a Mustér; Friedrich Barbarossa pliras giadas tranter ils onns 1163 e 1186. En il 13avel tschientaner è la pussanza seculara da l'abazia imperiala plaunsieu ida da rendì. En il 16avel tschientaner è ella stada cumpigliada en ils scumbigs da la reformaziun ed ha pers per gronda part ils dretgs feudals dal stadi claustral. L'onn 1617 è la claustra da Mustér entrada en in stadi vaira labil en la Congregaziun da benedictins svizra, la quala ha immediat mess ad ir ina reforma da la claustra. Cun agid da l'abazia vitala da Muri ha la claustra da Mustér survegnì nova vita. Il domini sur il stadi claustral han ils avats pers definitivamain vers la mesadad dal 17avel tschientaner. Il titel da prinzi-avat han els però anc duvrà fin la Revoluziun franzosa.

Il nov stabiliment claustral baroc, 1685–1694

Ils edifizis medievals da la claustra eran da quel temp, suenter dus decennis da declin, en in nausch stadi. Sulettamain trais stanzas sa laschavan stgaur per la cuminanza da muntgs ch'era uss puspè creschida sin bundant ventg, e las cellas stuevan vegnir occupadas dublamain. L'onn 1675 ha l'avat Adalbert II de Medell (1655–1696) fatg vegnir il maister constructur Daniel Glatzburger da Son Gagl a Mustér. Glatzburger aveva gist costruì per l'avat da Son Gagl l'ala orientala da l'abazia. El ha elavurà plans per in nov stabiliment a Mustér. Probablamain n'èn quests plans betg vegnids svilupps vinavant pervi da la situaziun finanziaria; e fors ha la planisaziun er cuntinuà cun auters maisters constructurs.

En tutta cas ha avat Adalbert cumenzà a demolir l'onn 1683 ils vegls edifizis dal convent, malgrà che la situaziun finanziaria era vinavant manglusa. Il me-

Intern da la baselgia claustrala.

FOTOS PD

dem onn è er il frater Caspar Moosbrugger da Nossadunna – ch'era oriund dal Vorarlberg ed aveva da quel temp 27 onns – stà l'emprima giada a Mustér, nua ch'el ha preschentà «etliche Riss» per ina nova construcziun. L'onn 1685, suenter avair disfatg la baselgia da s. Martin medievals, han cumenzà las lavurs da construcziun da la nova claustra. Danovamain ha la Congregaziun da benedictins svizra stuì intervegnir: per motivs finanzials ha quella lubì be la construcziun da la part meridiunala da l'edifizis planisà. L'onn 1694 è l'edifizis imposant stà terminà; el ha custà dapli che 20 000 flurins.

Construcziun da la nova baselgia da son Martin 1696–1712

L'onn 1695 è Caspar Moosbrugger a strategnì dus mais a Mustér ed ha fatg skizzas e plans da construcziun per la baselgia en planisaziun. Quai è anc succedì sut Adalbert II ch'è mort il 1696, anc avant il cumenzament da las lavurs da construcziun. Ses successur avat Adalbert III de Funs (1696–1716) ha cuntinuà cun la planisaziun e mess la finala ad ir la construcziun tenor la planisaziun da ses antecessur e cun agid da frater Caspar Moosbrugger sco planisader. Sco «Opus Praefectus» vegn numnà Christian Giger, la direziun generala è stada en ils mauns da pader prefect Martin Huonder. La baselgia ha pudì vegnir benedida il 1704; il 1712 l'ha consecrà il nunzi Giacomo Caracciolo. Ils custs da construcziun han muntà a 90 000 flurins.

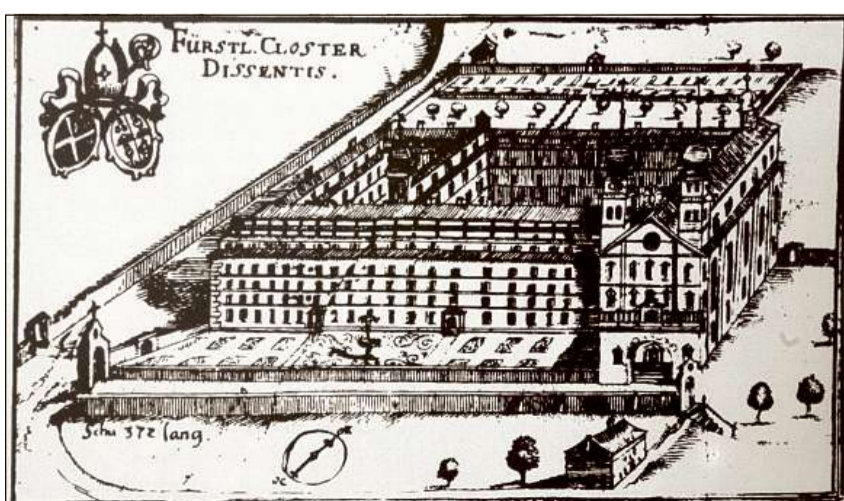
Ils altars pompus cun ovras da Johannes Ritz da Selkingen furman donaziuns dals avats bainstants da las claustras da Muri e Rheinau. Las picturas da quels derivan da Francesco Antonio Giorgioli e Franz Carl Stauder. Las stuccaturas originalas (stuc da Wessobrunn), fatgas probablamain il 1710 tras Franz Carl Stau-

der, èn oz sa mantegnidas be pli sut las emporas lateralas e vi da l'artg dal chor. Abstrahà dals altars ston ins s'imaginar l'edifizis sacral en alv, damai ch'ins na sa nagut da frescos sin il palantschieu sura che derivassan già dal 18avel tschientaner (cun excepziun da la vart suten da l'empora). L'avat Gallus Deflorin (1716–1724) ha cumpletà l'ornament da baselgia cun la scantschala construìda da frater Petrus Solèr e cun la giatrera da chor en perspectiva apparenta che deriva da frater Josef Báz.

Incendis da la claustra e lavurs da (re-)construcziun

L'onn 1799, suenter che la populaziun indigena aveva mazzacrà ina part da las truppas d'occupaziun da general Masséna, han ils Franzos dà per vendetga fiu a la claustra. Grazia als arvieuts massivs da la baselgia è la nav per gronda part restada preservada dal fiu; en il chor n'ha l'arvieu il pli davant percurter betg pudì purtar la tetgaglia ch'era dada ensem, uschia che l'altar grond è vegnì destrui. Il convent spoglià dals Franzos e quasi senza meds finanzials ha tuttina ristgà da reconstruir las parts destruidas.

L'onn 1846 ha il chantun Grischun tschentà la claustra daventada povra sut controlla statale. Il medem onn è la claustra puspè brischeda dal tuttafatg. L'onn 1847 han ins cumenzà cun la reconstrucziun. Al lieu dal tetg da mansarda han ins muni las alas da l'abazia cun ina tschintgavla auzada. Las architectures d'atrapa vi da las fatschadas han ins allontanà. L'onn 1848 ha il convent danovamain pudì ir a star en ils edifizis restaurads. Il medem onn han ils chantuns Turgovia e Lucerna exproprià lur claustras – in svilup ch'aveva già cumenzà il 1841 en il chantun Argovia. La claustra da Mustér è be mitschada per pauc il medem destin.

La claustra barocca tenor il stadi final previs (illustraziun dal 1698).

Vers la fin dal 19avel tschientaner, suenter la restauraziun, è la claustra puspè daventada pli independenta e ferma, quai ch'è sa manifestà en la construcziun dal tract dal nordost, realisà ils onns 1895–1899 dad August Hardegger. En quel han ins integrà la construcziun nova da la baselgia da s. Maria, e quai cun far diever da las trais apsidas romanas da ca. 980. Remartgablà è la stgala da rusari che maina vers la baselgia da s. Maria (1899); tar quella sa tracti d'inimitaziun da la Scala regia a Roma. L'interior da la baselgia da s. Maria, endrizzada en il stil neobaroc, è la finala vegnì transformà cun integrar elements moderns il 1981–1984.

L'ala ed il tract en il nordvest (collegi) derivan da Walther Sulser (1937–1940). Il project oriund, che preveseva dus quadrats da bajetgs claustrals, è stà decisiv per las lavurs da construcziun dal 19avel e 20avel tschientaner, uschia che la claustra correspunda oz exteriuramain a las intenziuns dal patrun da construcziun baroc. Tenor plans da Venantius Maissen èn suandadas enturn il 1950 ulteriuras cumpletaziuns a l'intern, tranter auter il revestiment dal refectori cun tavlegià da schember e palantschieu sura cun cassetas sco er la transformaziun da la chaplutta dals avats, en la quala sa chattan in altar cun alas da la gotica tardiva (1520).

Renovaziuns da la baselgia claustrala

La substanza da la baselgia da s. Martin era bain sa mantegnida per ina buna part malgrà ils dus incendis dal 1799 e 1846; ma las lavurs da restauraziun ch'eran stadas necessarias, exequidas tras picturs e stuccatur tessinai, eran idas a disfavur da l'expressivitat barocca da la baselgia. Pir il 1885 han ins puspè integrà in altar grond baroc; quel deriva da Deggendorf en la Baviera Bassa.

Il 1913 ha cumenzà ina restauraziun cumplessiva da la baselgia, la quala ha pervi da l'Emprima Guerra mundiala – pir pudì vegnir terminada il 1926 (1913/14: chor; 1925/26 nav da la baselgia). Las pli impurtantas intervenziuns da quest'epoca èn las ritgas stuccaturas vi dals arvieuts e las picturas da palantschieu sura dal pictur da baselgias Fritz Kunz. Quests maletgs èn bain d'alta qualitat, ma na van betg exnum a prà en lur estetica cun il spazi da baselgia baroc. Actualmain han puspè lieu sanaziuns e renovaziuns cumplessivas a la fatschada exteriura ed a l'intern da la baselgia.

Guid d'art tras la baselgia claustrala

La baselgia claustrala furma in bloc rectangular ch'è situà en l'ost da l'areal clau-

stral en posiziun verticala tar la spunda. La fatschada a duas turs orientada vers sid vegn sutdividida da curnischns en dus plauns principals ed in plaun da culmaina ch'è attribui a las turs curunadas cun cuplas. Il plaun da culmaina è decorà cun in fresco da Nossadunna cun il mantè protegint sco er cun ils sontgs Martin e Gieri da Fridolin Eggert (ca. 1708).

L'intern represchenta l'uschenumnà sistem cun pitgas da paraid dal Vorarlberg, las emporas circumdeschan l'entir spazi e tanschan fin tar la chasa da l'altar. En l'avantchor èn las emporas spustadas in pau enavos, quai che sveglia l'impresion d'ina nav traversala. Da las varts da la nav principala sa chattan chapluttas lateralas cun arviet a crusch. Ils frescos sin il palantschieu sura derivan da Fritz Kunz (chor 1914, nav 1925); sulettamain en ils arvieuts da las chapluttas lateralas èn sa mantegnidas picturas da Francesco Antonio Giorgioli dal temp da construcziun da la baselgia.

Tar la giatrera da chor da frater Josef Báz (mort il 1737) sa tracti d'inadattaziun da quella da Nossadunna. Ils diesch altars derivan dal 16avel fin il 18avel tschientaner. L'altar grond cun la deposiziun da la crusch da Johannes Selpelius datescha dal 1656; quel è vegnì acquistà il 1888 e deriva da Geyersberg, Baviera Bassa. Davant il chor da vart dretga sa chattan l'altar da s. Placi or dal lavuratori da Johannes Ritz cun maletg da Giorgioli (1710); a sanestra l'altar da s. Benedetg, medemamain or dal lavuratori da Ritz, cun maletg da Franz Carl Stauder; donatur dals dus altars èn stads ils avats da Muri e Rheinau.

Ils altars en las duas chapluttas lateralas situadas sper la nav traversala han ins surpiglià a ses temp da la baselgia oriunda: a dretga l'altar da s. Michael (archangel) cun il maletg central da Nossadunna tenor ina gravura d'arom dad Albrecht Dürer; tar questa donaziun da Sebastian von Castelberg dal 1572 sa tracti d'inovra da la renaschentscha tempriva ordvart preziosa. A sanestra l'altar da s. Catarina dal 1652 cun maletgs dals sontgs Placi e Sigisbert da Georg Wilhelm Graesner. I suondan ils altars da s. Josef (ca. 1712) e da s. Teofil cun maletg dal 1680. E per finir ils altars da la mater dolorosa da stuc (1735) e da s. Peder (baroc, ma redigì da nov cun maletg da Fritz Kunz, 1930). La chaplutta da l'immaculata cuntogna in altar, ina statua da Nossadunna e bists reliquiaris dal 17avel e 18avel tschientaner.

La scantschala datescha dal baroc tempriv (frater Peter Solèr, 1717). L'orgla è vegnida installada il 1933 e renovada ed extendida ils onns 1955/1960 cun far diever da la chascha da la balustrada stgaffida il 1802 tras Sylvester Walpen. Survart èn plazzadas surgas da chor dal biedermeier cun la vopna da l'avat Adeltgott Waller (1826–1846). En la chaplutta da la sacristia sa chattan in altar dal rococo cun ina copia dal maletg da Nossadunna bizantin a Roma (San Benedetto in Piscinula).

Museum claustral

Il Museum claustral, accessibel davent dal corridor che maina vers la baselgia da Nossadunna, cumpiglia tranter auter fragments da stuc dal temp medieval tempriv, ina ritga collecziun da plasticas medievals e da textilas da diversas epocas (t.a. ina mitra da la fin dal 14avel tschientaner) sco er utensils liturgics e da la cultura populara.

La preschentaziun:
Dossier «Claustra da Mustér».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=2346
www.chattà.ch